*** Mijn geliefde Echtgenoot, ANTHONIE STEPHANUS BRESSER, Predikant te Hoogeveen, wierd mij heden door den dood ontrukt.

Eene rhumatieke ziekte van weinige dagen maakte een einde aan zijn nuttig, werkzaam en voor mij en mijne vier kinderen zoo dierbaar leven, in den ouderdom van ruim 47 en na eene genoeglijke echtverbindtenis van 23 jaren. — En hoe zeer de deelneming der Gemeente, in mijn lot mij genoegen verschaft, is er echter niets, dat mij kan troosten en opbeuren, dan de Godsdienst, welken mijn nu zalige Echtgenoot, zoo hartelijk en vurig lijk beminde en beleefde, en die mij de hoop doet voeden, om eenmaal in zaliger gewesten, alwaar nimmer scheiding plaats heeft, weder met hem te zullen vereenigd worden.

HOOGEVEEN, den 25 Februarij 1820.

J. M. DE RONDE, Wed. *A. S. Bresser.*

▲ *Overlijden A.S. Bresser, Hoogeveen 25 februari 1820.* (O.H.C. 2-3-1820).

*** Onze hartelijk geliefde Zuster, JOHANNA MACHTELINA DE RONDE, Wed. wijlen den Wel-Eerwaarden Heer *A. S. Bresser*, laatst Predikant te Hoogeveen, is heden, aan de gevolgen eener, na den dood haars geliefden Mans, nu vier maanden geleden, ontstane teringziekte, in den ouderdom van nog geen 47 jaren, overleden; tot groote droefheid van ons en de vier overgeblevene Weezen, die met ons, dit smartelijk verlies betreuren, maar door de hoop des wederziens bemoedigd worden.

BEUSICHEM, den 4 Julij, 1820.

CORs. DE RONDE Az.
Mede uit Naam der Broeders, Zusters en Kinderen.

▲ *Overlijden J.M. Bresser-De Ronde, Beusichem op 4 juli 1820.* (O.H.C. 15-7-1820).

boorteplaats Beusichem. Daar is zij slechts enkele maanden later, op 4 juli 1820, overleden. Haar broer, Cor(neli)s de Ronde Az. laat in de advertentie weten dat: "Onze hartelijk geliefde Zuster, JOHANNA MACHTELINA DE RONDE, Wed. wijlen den Wel-Eerwaarde Heer A.S. Bresser, laatst Predikant te Hoogeveen, is heden, aan de gevolgen eener, na den dood haars geliefden Mans, nu vier maanden geleden, ontstane teringziekte, in den ouderdom van nog geen 47 jaren, overleden; tot grote droefheid van ons en de vier overgeblevene Weezen,... ".

Wat gebeurt er met de vier weeskinderen?

De vier "overgeblevene Weezen" zijn de zusjes Sara Antonia (15 jaar) en Catharina Diderica (13 jaar) en hun broertjes Antonie de Ronde (11 jaar) en Dirk van den Broek (bijna 7 jaar). Wat gebeurt er met deze minderjarige weeskinderen? Hoogstwaarschijnlijk worden zij opgenomen in het gezin van hun oom en voogd in Middelburg. Over de twee zussen is weinig bekend, maar van de twee broers des te meer. Het is waarschijnlijk dat zij na het overlijden van hun ouders een zeer goede opleiding hebben genoten. Dat geldt zeker voor de twee jongens, die beide dominee zijn geworden, net als hun vader en grootvader, Ik kom daar verder in dit artikel op terug.
Ook Catharina Diderica moet goed zijn opgeleid, want zij gaat op relatief jonge leeftijd leiding geven aan een kostschool. Van haar zus Sara Anthonia Bresser is het minst bekend. Het enige bericht is dat zij in Zaltbommel is overleden op 10 februari 1830, slechts 25 jaar oud.

*** Onze hartelijk geliefde Zuster, SARA ANTONIA BRESSER, is heden, in den ouderdom van ruim 25 jaren, tot onze diepgrievende smart, overleden; wij treuren zeer over haar gemis, maar troosten ons met de gedachte, dat zij gelovig en blijmoedig gestorven is.

Mede uit Naam van mijne Zuster en Broeder.
A. DE RONDE BRESSER.

Z. BOMMEL, den 10den Februarij 1830.

Familie en Vrienden gelieven deze algemeene bekendmaking ook voor bijzondere aantemerken.

▲ *Overlijden S.A. Bresser op 10 februari 1830.* (O.H.C. 10-2-1830).

Heden overleed, tot onze groote droefheid, na een langdurig lijden, in den ouderdom van ruim 24 jaren, onze zoo zeer geliefde oudste Zuster SARA ANTHONIA BRESSER.

BOMMEL den 10 Februarij 1830.

Uit aller naam, A. DE RONDE BRESSER.

▲ *Overlijden S.A. Bresser op 10 februari 1830.* (Middelburgsche Courant 10-2-1830).

Haar zus Catharina werkte toen ook in Zaltbommel. Aangezien ze allebei ongehuwd waren, is het aannemelijk dat zij daar samenwoonden. Mogelijk woonde Sara Antonia samen met haar jongere zus Catharina Diderica ook enige tijd in Ameide en zijn ze samen in de loop van 1829 naar Zaltbommel vertrokken. In dat jaar is C.D Bresser daar aangesteld als kostschoolhoudster. Het vertrek naar Zaltbommel betekende hoogstwaarschijnlijk ook het einde van haar 'Kostschool voor jonge Juffrouwen' in Ameide.
In de Zaltbommelsche Almanak van 1 januari 1831 komen we Jufvr. C.D. Bresser tegen als een van de curatoren der Latijnsche School in Zaltbommel, een belangrijke positie. Zij bekleedt die functie vanuit de 'Fransche Jufvrouwe School'. Voor haar bekleedt Mevr. G.C. Vermehr, geb. Brouwer van 1826-1829 deze functie. Zij vertrekt medio 1829 naar Leeuwarden, zoals blijkt uit een advertentie: "Burgemeester en Wethouders der Stad ZALT-BOEMEL brengen ter kennis dat de 'Post van FRANSCHE- en NEDERDUITSCHE KOSTSCHOOLHOUDERESSE alhier vacant is. Catharina Diderica Bresser solliciteert naar deze positie en in de loop van 1829 wordt zij als 22-jarige door B en W aangesteld als "Franse kostschoolhoudster".

*** *Burgemeester en Wethouders der Stad* ZALT-BOEMEL, brengen bij deze ter kennis van de daarbij belanghebbenden, dat de Post van FRANSCHE- en NEDERDUITSCHE KOSTSCHOOLHOUDERESSE alhier, ten gevolge van het beroepen van Vrouwe *Vermehr*, Geboren *Brouwer*, naar Leeuwarden, is komen te vaceren, en noodigen mitsdien de bevoegden uit, om zich, hetzij in *Persoon*, hetzij met *vrachtvrije* Brieven voor of op den 15 Julij 1829, overeenkomstig de voorwaarden in de *Bijdragen van het lager Schoolwezen* over de maand Mei 1829, bij den Burgemeester aantemelden.

Burgemeester en Wethouders voornoemd.,
O. P. MASTENBROEK Vt.
Ter ordonnantie van dezelve,
J. THOOFT.
Zalt-Boemel den 11 Junij 1829.

▲ *Advertentie O.H.C, 2 juli 1829.*

In april 1830 is Mejuffr. C.D. Bresser werkzaam als 'Directrice der Stads Fransche Kostschool' te Zaltbommel en lijkt het goed te gaan met de school. Door een nieuw lokaal kunnen er enige leerlingen geplaatst worden. Deze kunnen dan "in de kennis van onderscheidende Talen, nuttige Wetenschappen en Vrouwelijk Handwerken" worden onderwezen. Opmerkelijk is dat de voorwaarden voor toelating niet allen in Zaltbommel te verkrijgen zijn, maar ook te Vianen (bij de weleerwaarde heer G. van Duyl – een dominee[3]) en bij haar oom J.J. Bresser in Middelburg.

De Directrice der Stads Fransche *Kostschool*, te Zalt-Bommel, door een nieuw LOKAAL in de gelegenheid zijnde, eenige LEERLINGEN te plaatsen, ten einde dezelve in de kennis van onderscheidene Talen, nuttige Wetenschappen en Vrouwelijke Handwerken te onderwijzen, en dat gene aan te wenden, wat tot eene beschaafde Opvoeding kan strekken, beveelt daartoe haar *Instituut* den belanghebbenden aan; terwijl de voorwaarden te bekomen zijn bij den District School-Opziener den Wel-Eerw. Heer MACALESTER LOUP, te Zalt-Bommel; bij den Wel-Eerw. Heer G. VAN DUYL, te Vianen; bij den Heer J. J. BRESSER, te Middelburg, en aan het Instituut.

De Stedelijke Regering van Zalt-Bommel beveelt het Instituut van Mejuffr. C. D. BRESSER, alhier gevestigd, gaarne aan Ouders en Voogden aan, welke hunne Kinderen of Pupillen eene beschaafde en goede Opvoeding willen doen genieten, waartoe de bekwaamheid der Onderwijzeres, de behoorlijke inrigting van het Instituut en de bekende gezonde ligging dezer Stad, eene geschikte gelegenheid aanbieden. O. P. MASTENBROEK.

Zalt-Bommel, 27 *April* 1830. Ter Ordonnantie van dezelve J. THOOFT.

▲ *Advertentie in de Opregte Haarlemsche Courant van 4 mei 1830.*

Net als twee jaar eerder in Ameide is er ook hier een aanbeveling van het lokale bestuur, dat zich 'De Stedelijke Regering van Zalt – Bommel' noemt. Naast de 'behoorlijke inrigting van het Instituut en de bekende gezonde ligging dezer Stad' noemt het Stadsbestuur ook de "bekwaamheid der Onderwijzeres' in haar aanbeveling. De jeugdige juffrouw Bresser heeft na Ameide ook in Zaltbommel indruk gemaakt. Helaas heeft Catharina D. Bresser deze post maar kort kunnen bezetten. Na slechts drie jaar in Zaltbommel werkzaam te zijn geweest is zij daar op 13 februari 1833 overleden "na eene langdurige slepende ziekte, in den ouderdom van bijna 26 jaren." In de advertentie wordt haar functie omschreven als "Stads- Fransch- Kostschoolhouderesse".

Twee maanden na het overlijden van Mejuffrouw C.D. Bresser plaatsen "Burgemeester en Wethouders de Stad ZALT-BOEMEL" een advertentie om de vacature van de 'Post van Fransche en Nederduitsche KOST-SCHOOLHOUDERESSE op te vullen.

Onze geliefde Zuster, CATHARINA DIDERICA BRESSER, Stads-Fransch-Kostschoolhouderesse alhier, overleed heden, na eene langdurige slepende ziekte, in den ouderdom van bijna 26 jaren. De Maatschappij verliest in haar een nuttig lid en wij eene boven alles geliefde eenige Zuster.

Z. BOMMEL, A. DE RONDE BRESSER.
den 13den Februarij 1833. D. BRESSER.

Vrienden en Bekenden gelieven deze algemeene ook voor bijzondere kennisgeving aan te merken.

Overlijden C.D. Bresser op 13 februari 1833. (O.H.C. 19 en 21-2-1833).

Voor drie jaren hadden wij het verlies onzer oudste Zuster te betreuren: heden werden wij op nieuw in den diepsten rouw gedompeld, door het verlies onzer jongste en eenig overgeblevene, zoo zeer liefderijke, Zuster, CATHARINA DIDERIKA BRESSER. Zij overleed na eene langdurige ziekte, in den jeugdigen ouderdom van bijna 26 jaren. God sterke ons in onze droefheid, en schenke ons een onderworpen hart bij dit voor ons zoo treffend verlies.

ZALTBOMMEL A. DE RONDE BRESSER.
den 13 Februarij 1833. D. BRESSER.

▲ *Overlijden C.D. Bresser op 13 februari 1833.* (Middelburgsche Courant, 19-02-1833).

Burgemeester en Wethouders der Stad ZALT-BOEMEL, brengen bij deze ter kennis van de daarbij belanghebbenden, dat de Post van Fransche en Nederduitsche KOST-SCHOOLHOUDERESSE alhier, ten gevolge van het overlijden van Mejuffrouw *C. D. Bresser*, is komen te vaceren, en noodigen mitsdien de bevoegden uit, om zich, hetzij in Persoon, hetzij met *vrachtvrije* Brieven, vóór of op den 15den Mei 1833, overeenkomstig de voorwaarden *in de Bijdragen van het Lager Schoolwezen* over de maand Maart 1833, bij den Burgemeester aantemelden.

Zalt-Boemel, den 15den April 1833.

Burgemeester en Wethouders voornoemd,
J. THOOFT Az.
Ter ordonnantie van dezelve,
VAN DEN BERGH, Loc. Secr.

▲ *Advertentie OHC 30-4-1833.*

De Franse school

Dit was een schooltype dat in Nederland van de zestiende tot in de negentiende eeuw heeft bestaan. Het was een vorm van voortgezet onderwijs. De Franse school is ontstaan uit de behoefte aan meer praktijkgericht onderwijs dan dat op de Latijnse scholen. Doel was o.a. om jongelieden op te leiden voor het internationale handelsverkeer. De meeste Franse scholen onderwezen alleen aan jongens, maar er waren ook Franse scholen voor meisjes; daar werd ook onderricht gegeven in zogenaamde Franse handwerken. De Franse scholen werden lokaal zeer gewaardeerd en maakten deel uit van de plaatselijke trots. De ouders van de leerlingen (van 10 - 12 jaar tot 15 - 17 jaar) moesten tussen 250 en 500 gulden per jaar schoolgeld betalen. Hierdoor konden alleen kinderen van meer vermogende ouders deze opleiding volgen.
De Franse school verdween in Nederland door de onderwijswet van 1857, die onder meer de MULO instelde, die in de praktijk de Franse school verving. In sommige plaatsen werd de MULO ook nog langere tijd Franse school genoemd. Op de Franse

3 Gerrit van Duyl (ca. 1775-1862) was van 21 mei 1815 tot zijn emeritaat op 29 maart 1857 predikant van de Hervormde Gemeente Vianen. Voor zijn komst naar Vianen was hij predikant in Hoogeveen (1806-1815) en daarvoor van 1799 tot 1806 in Beusichem. Dominee A.S. Bresser kwam in 1808 uit Meerkerk naar Hoogeveen tot 1820 zijn echtgenote (L.M. de Ronde) was geboren in Beusichem. Dominee van Duyl was getrouwd met haar jongere zus Sara Antonia en daarmee een oom van Mej. C.D. Bresser.

scholen werden meestal de volgende vakken onderwezen: schrijven, rekenen, boekhouden, aardrijkskunde en geschiedenis en een vreemde taal, meestal Frans, soms ook Duits of Engels, eventueel muziek. Vanaf de late achttiende eeuw konden daar ook natuurwetenschappen bij komen. Het verschijnsel Franse school is nooit bij wet geregeld, waardoor de ene Franse school geheel anders kon zijn dan de andere. Veel Franse scholen waren tegelijkertijd kostschool, zodat ook leerlingen van wie de ouders verder weg woonden deze vorm van onderwijs konden volgen.
De schoolmeester kon eigenaar van de school zijn en heette dan vaak Franse (kost)schoolhouder, maar kon ook in dienst zijn van de stad of het dorp. Er konden meerdere Franse scholen in een plaats zijn en er bestond dus kennelijk behoefte aan dit schooltype. (bron: https://nl.wikipedia.org/wiki/Franse_school)
Binnen de huidige gemeente Vijfheerenlanden waren er Franse scholen in Vianen en Leerdam.
Het Aardrijkskundig woordenboek der Nederlanden van Abraham Jacob Aa uit 1846 vermeld: *"Leerdam, 1845: Men heeft in deze gemeente twee scholen, namelijk eene gewone Stads- en tevens ook Franscheschool, en eene voor Jongejufvrouwen, welke te zamen gemiddeld door een getal van 160 leerlingen bezocht worden"*. (N.B. Leerdam had toen 2820 inw.)
Algemene informatie over de Franse School is te vinden in het boek: Geschiedenis van de school in Nederland (1987) van P.Th.F.M. Boekholt en E.P. Booy. Op blz. 49-50 over "Verder (voorgezet) onderwijs (tot 1795)" en op blz. 128-129 over de "Situatie 1795-ca. 1860". Te raadplegen via https://www.dbnl.org/tekst/boek009gesc01_01/

Wat gebeurde er met de twee broers van Catharina Diderica?

De broers zijn beiden opgeleid tot dominee. Van de oudste, Antonie de Ronde Bresser, is bekend dat hij in de periode 1824-1828 leerling was van de Latijnsche School in Middelburg. In die tijd woonde hij als wees bij zijn oom en voogd de apotheker J.J. Bresser. De overlijdensadvertenties van beide zusjes Bresser zijn ook in de Middelburgsche Courant geplaatst. Dit wijst er op dat ook zij waarschijnlijk enkele jaren bij hun oom in Middelburg gewoond hebben.
Na de Latijnsche School studeert Antonie voor dominee. Hij wordt in 1835 predikant bij de Hervormde gemeente in het Zeeuwse Oudelande (classis Goes). Op 13 december 1838 trouwt hij in Goes met de aldaar op 16 juni 1817 geboren Cornelia Vervenne. In Oudelande worden twee kinderen geboren: Antonie Stephanus de Ronde Bresser op 29 september 1839 en Philip Matias de Ronde Bresser op 15 mei 1841.

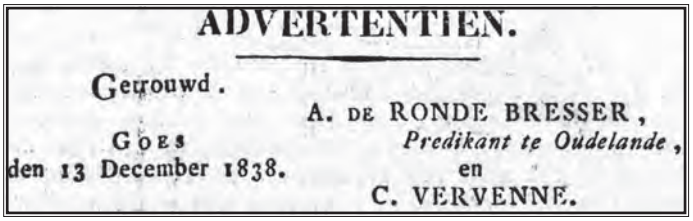

ADVERTENTIEN.

Getrouwd.

GOES
den 13 December 1838.

A. DE RONDE BRESSER,
Predikant te Oudelande,
en
C. VERVENNE.

▲ *Huwelijksadvertentie (Middelburgsche Courant 13-12-1838).*

Na 10 jaar predikant te zijn geweest in Oudelande vertrekt dominee De Ronde Bresser naar Oud-Beijerland, waar hij op 9 november 1845 als dominee wordt bevestigd. In Oud-Beijerland worden nog eens twee kinderen geboren: Nicolaas de Ronde Bresser op 23 februari 1846 en Dirk de Ronde Bresser op 29 april 1849. Dirk is binnen een half jaar, op 19 oktober 1849, overleden te Oud-Beijerland.
Dominee Antonie de Ronde Bresser is op 11 januari 1853 te Oud-Beijerland overleden, 43 jaar oud. Zijn weduwe Cornelia de Ronde Bresser-Vervenne overleefde haar man ruim 50 jaar. Zij is overleden in Goes op 6 november 1903, 86 jaar oud.

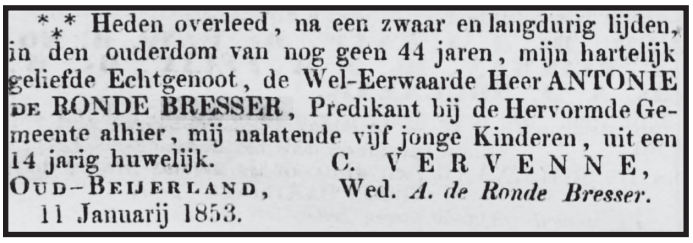

*** Heden overleed, na een zwaar en langdurig lijden, in den ouderdom van nog geen 44 jaren, mijn hartelijk geliefde Echtgenoot, de Wel-Eerwaarde Heer ANTONIE DE RONDE BRESSER, Predikant bij de Hervormde Gemeente alhier, mij nalatende vijf jonge Kinderen, uit een 14 jarig huwelijk.

C. VERVENNE,
Wed. *A. de Ronde Bresser.*

OUD-BEIJERLAND,
11 Januarij 1853.

▲ *Overlijden Antonie de Ronde Bresser, Oud-Beijerland 11 januari 1853.* (O.H.C. 13-1-1853).

Ook Dirk Van den Broek Bresser is dominee geworden. In tegenstelling tot zijn oudere broer Antonie De Ronde heeft hij zijn tweede voornaam – Van den Broek – niet gebruikt. Hij noemde zich Dirk Bresser, net als zijn grootvader. Dirk Bresser Jr., die ongehuwd blijft, komt, na zijn studie in Utrecht, op 9 april 1837 als dominee naar Nieuwpoort. Na vier jaar neemt hij een beroep aan naar de Hervormde gemeente in Strijen, waar hij op 15 augustus 1841 wordt bevestigd door zijn broer Antonie de Ronde Bresser.

Dirk Bresser blijft meer dan 34 jaar actief als dominee in Strijen. In de Grote- of Sint Lambertuskerk te Strijen bevindt zich nog een herinnering aan hem. Op de lezenaar ligt een kanselbijbel, waarop een zilveren plaat met inscriptie[4]: "Geschenk van D.K. Bresser, predikant bij de Hervormde Gemeente te Strijen 1841-1875".

Over het kerkelijk leven in Strijen ten tijde van dominee Bresser is in 2008 een boek verschenen, geschreven door B. Hooghwerff met als titel **'De beloofde dominee. Uit het leven van Ds. D. Bresser en zijn geestverwanten'**.

4 bron: https://www.hervormdstrijen.nl/kerk/gebouwen/grote-of-sint-lambertuskerk)

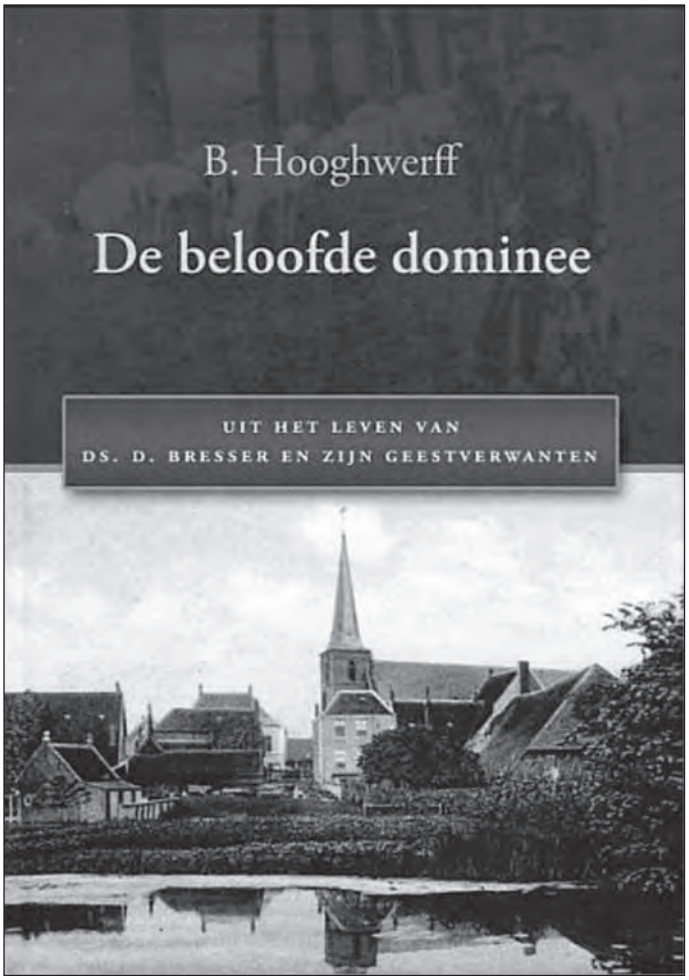

▲ *Boekomslag.*

In het boek van Hooghwerff komen de activiteiten van dominee Dirk Bresser in Strijen uitvoerig aan bod. Het boek is als volgt samengevat[5]: *"Omstreeks 1840 deed de jeugdige Dirk Bresser intrede als predikant van de Hervormde Gemeente te Strijen. Gods kinderen konden het niet vinden onder zijn prediking. Bresser op zijn beurt had grote moeite met de plaatselijke gezelschappen. Maar de jonge predikant was een gekende des Heeren. Na twee jaar in Strijen gestaan te hebben, kwam hij tot bekering. Toen werden de mensen die hij vroeger minachtte zijn vrienden. Voor velen mocht hij het middel zijn tot bekering.*
In dit boek wordt niet alleen aandacht besteed aan ds. Bresser zelf, maar ook aan zijn geestverwanten, vrienden en gemeenteleden voor wie zijn prediking tot zegen was. Vele jaren later werd er nog altijd met achting over deze predikant gesproken, ook uit overlevering door mensen die hem persoonlijk niet meer gekend hadden. Onder hen was de schaapherder Dirk Smits, een bekende onder Gods kinderen in de Hoeksche Waard. Ook aan zijn leven is een hoofdstuk gewijd. Daarmee geeft dit boek ook een beeld van het geestelijk leven in Strijen en omgeving, waaraan ds. Bresser onder Gods zegen zo kennelijk mocht bijdragen, en van de generatie rechtzinnige predikanten die in de negentiende eeuw streden voor het herstel van de Hervormde Kerk."

5 https://www.deboekenhoeve.nl/a-46579339/levensbeschrijving/hooghwerff-b-de-beloofde-dominee/#description

Strijen, 29 *October* 1875.
Heden ontsliep, ten huize van zijnen vriend, den heer C. AREND Bz. te *Rotterdam*, in zijnen Heer en Heiland, de Wel-Eerw. Zeer Gel. Heer *D. BRESSER*, in den ouderdom van 62 jaren en 3 maanden, sedert ruim 34 jaren veelgeliefd Predikant te *Strijen*.

▲ *Overlijden D. Bresser op 29 oktober 1875. (Dordrechtsche Courant, 29-10-1875).*

Dirk Bresser is onverwacht overleden op 29 oktober 1875, tijdens een bezoek aan een vriend in Rotterdam. Hij is begraven op de Algemene begraafplaats in Strijen.

Nawoord

Wat kunnen we zeggen over het korte leven van Catharina Diderica Bresser en haar relatie met Ameide? Helaas, niet al te veel. Geboren als dochter van de dominee in Meerkerk. Als ze anderhalf jaar oud is gaat ze met haar oudere zus Sara en haar ouders naar Hoogeveen. Vanaf haar dertiende groeit ze als wees, met haar zus en broertjes, op bij haar oom in Middelburg, In 1828, als ze 21 jaar oud is, vertrekt ze (waarschijnlijk) naar Ameide. Hoewel de advertentie uit maart 1829 duidelijk taal spreekt over AMEIDE en een KOSTSCHOOL is hierover niets gevonden. Maar de Burgemeester en de Assessoren van Ameide prijzen haar *"Institut"* aan, er moet dus iets geweest zijn. Een eigen kostschool. bijzonder voor een jonge vrouw die dan nog 22 jaar moet worden! Slechts enkele maanden na de advertentie ziet zij een mogelijkheid om haar positie te verbeteren en solliciteert zij naar de *"Post van FRANSCHE- en NEDERDUITSCHE KOSTSCHOOLHOUDERESSE"* te Zaltbommel. Daar wordt zij later dat jaar aangesteld. In 1830 kan zij haar school nog uitbreiden, maar in 1833 is zij overleden, 25 jaar oud, en dat ook nog na *"eene langdurige slepende ziekte"*. Kortom, haar leven was helaas te kort om grote sporen na te laten.
Bijzonder is dat de zoektocht nog wel een aantal verbanden heeft kunnen leggen met andere plaatsen in deze regio, Zo is zij in Meerkerk geboren, als dochter van een dominee, die zelf in Hagestein is geboren en opgegroeid. Bovendien is één van haar broers enige tijd dominee geweest in Nieuwpoort.

Heen en weer, heen en weer[1]

De geschiedenis van veren aan de Lek

Hans van den Heuvel

Het was in eerste aanleg mijn bedoeling om in deze editie van het Nieuwsblad al in te gaan op de deining, die in ons land keer op keer in brede lagen van de bevolking ontstaat bij de herindeling van gemeenten, zeker wanneer daarbij tevens wijziging van provinciegrenzen in het geding is. Het wederom loslaten van de Lek als eeuwenoude natuurlijke grens tussen de provincies Zuid-Holland en Utrecht en het negeren van de Zouwendbeginijk als historische grens tussen de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden nodigt immers al enige tijd nadrukkelijk uit tot het maken van kanttekeningen bij het ontstaan van de gemeente Vijfheerenlanden.

Maar omdat ook hier de oude wijsheid geldt dat wat in het vat zit niet verzuurt, is besloten om in de volgende editie van het blad ruimte te reserveren voor een eigenstandig artikel over de onderlinge samenhang tussen de herindeling van gemeenten, de naamgeving van nieuwe gemeenten en de wijziging van provinciegrenzen. Daarbij speelt ook een rol dat de kaart van Nederland wat betreft de provinciale en gemeentelijke contouren zo langzamerhand zijn beslag begint te krijgen, zodat beschouwingen daarover over enige tijd aan actualiteitswaarde gaan inboeten. Hoe het ook zij, ik zoom hier nu na een aantal opmerkingen van algemene aard geleidelijk in op de geschiedenis van de pontveren in onze regio.

Het zal in 1962 of 1963 zijn geweest dat ik me vanuit het "houten huisje" aan de binnenzijde van de Lekdijk in Tienhoven in het begin van de avond per fiets naar het gemeentehuis van Lopik spoedde om voor "De Gecombineerde" (Gelderse en Zuid-Hollandsche Bladen), Het Nieuwsblad voor Gorinchem en Omstreken, "De Schoonhovensche Courant", Nieuwsblad voor Zuid-Holland en Utrecht, "De Rotterdammer", "Het Vrije Volk" en "Trouw"[2] verslag te doen van het breed gedragen verzet van de raad van deze gemeente tegen de voorgenomen overheveling van een aanzienlijk gedeelte van de vroegere gemeente Willige Langerak van Lopik naar

▲ *Veerman Janus van den Berg.*

1 De titel van dit artikel is ontleend aan het liedje "Veerpont" van cabaretier, schrijver en dichter Heinz Hermann Polzer , beter bekend als "drs. P" (1919 – 2015).

2 Het dagblad "Trouw" bestaat nog. De andere kranten zijn in de loop der jaren ter ziele gegaan.

Schoonhoven[3], en dus ook van de provincie Utrecht naar de provincie Zuid-Holland.
Om mijn bestemming te bereiken moest ik de rivier De Lek oversteken. Daartoe begaf ik me naar het pontveer Tienhoven-Jaarsveld om door veerman Janus van den Berg per roeiboot overgezet te worden. De veerpont kon in dit geval aan de wal blijven liggen. Toen we aan de overkant waren aangekomen, raadde de veerman me aan om bij mijn terugkeer in de late avonduren "hard te bellen" om te voorkomen dat het geluid niet in het veerhuis zou doordringen.
Het is niet mijn bedoeling om in dit artikel in te gaan op de deining, die in ons land keer op keer in brede lagen van de bevolking ontstaat bij de herindeling van gemeenten, zeker wanneer daarbij tevens wijziging van provinciegrenzen in het geding is. Dit betekent niet dat ik dat in de nabije toekomst ook niet zal doen. Het wederom loslaten van de Lek als eeuwenoude natuurlijke grens tussen de provincies Zuid-Holland en Utrecht en het negeren van de Zouwendijk als historische grens tussen de Alblasserwaard en de Vijfheerenlanden nodigt immers uit tot het maken van kanttekeningen. Wat in het vat zit, verzuurt dus ook hier niet. Hoe het ook zij, ik zoom nu na een aantal opmerkingen van algemene aard geleidelijk in op de geschiedenis van de pontveren in onze contreien.

Veren in soorten en maten

Het woord "pontveer" of "veer" heeft drie betekenissen: 1. locatie, waar personen en goederen van de ene naar de overzijde van een rivier, kanaal of andere waterloop kunnen worden overgezet. 2. inrichting, waarmee een veerdienst kan worden onderhouden en 3. veerpont (of pont), vaartuig, in gebruik bij een veerdienst.

Er wordt onderscheid gemaakt tussen ***overzetveren***, waarbij een water, dwars of in schuine richting, van de ene oever naar de andere wordt overgestoken, en ***beurtveren,*** waarbij de verbinding wordt onderhouden tussen twee of meer plaatsen, die op enige afstand van elkaar aan de oevers van een water liggen.
Van een geheel andere aard is het onderscheid tussen ***schuiten- of voetveren*** en ***wagen- of pontveren***. In het eerste geval gaat het om het overzetten van personen, fietsers en bromfietsers, kleine dieren en andere zogeheten "lichte lasten" met behulp van roeiboten. In het tweede geval bestond de lading aanvankelijk uit allerlei typen rijtuigen, paardenwagens, paarden, koeien, schapen en andere soorten vee. Vanaf het midden van de vorige eeuw worden motorrijtuigen van zeer uiteenlopende aard en verschillende goederen aan boord genomen.
Bij de schuiten- of pontveren worden vaartuigen met een geringe diepgang ingezet, waarmee bij de aan- en afvaart in ondiepe wateren goed kan worden gemanoeuvreerd. Tot aan de invoering van motoren geschiedde de voortstuwing van dit type ponten met mankracht.
In het besef hiermee een zijpad (of – in maritieme termen – een zijarm) in te slaan, wil ik kortstondig stilstaan bij de strategische betekenis van ponten, die in vergelijking met die van bruggen beperkt is. Het naar verhouding geringe laadvermogen en de kwetsbaarheid zijn hier met name debet aan. De strategische betekenis van bruggen is trouwens eveneens tanende, en wel door de vorming van luchtmobiele eenheden en de ontwikkeling van grote militaire transportvliegtuigen (zoals de Russische Antonov An-225) en helikopters. Dit laat onverlet dat bruggen nog altijd onontbeerlijk zijn voor de oversteek van zware tanks, zwaar artilleriegeschut en raketlanceerinrichtingen.
Terzijde: doordat de Geallieerden (= Amerikaanse, Engelse en Poolse strijdkrachten) er in de herfst van het jaar 1944 niet in slaagden om de brug over de Rijn bij Arnhem in handen te krijgen, de inzet van transportvliegtuigen en zweefvliegtuigen ("gliders") met parachutisten ten spijt, liep de sindsdien veelbesproken "Operatie Market Garden" uit op een mislukking. In deze fase van de geschiedenis waren bruggen onder bepaalde omstandigheden dus nog van cruciaal belang voor het welslagen van grote militaire operaties.

Veren in Nederland

In een dichtbevolkt en waterrijk land als het onze zijn oeververbindingen onontbeerlijk. Wanneer het gaat om bruggen en tunnels geldt dat vooral voor het spoor- en het wegverkeer op de Noord-Zuidroutes. Veren zijn niet alleen voor fietsers en voetgangers, maar ten plattelande vaak ook voor automobilisten van belang.
Het kost me weinig moeite om weerstand te bieden aan de verleiding om wijsheden te debiteren omtrent de onderlinge samenhang tussen de groei van de economie - de stijging van het aantal buitenlandse toeristen – de toename van de bevolkingsdichtheid – de vervanging van veren door bruggen[4] en de vervanging van bruggen door tunnels[5]. Dit laat onverlet dat ik wil aanstippen dat deze ontwikkelingen gemeen hebben dat ze van invloed zijn op of worden beïnvloed door de verkeersdichtheid.

Geschiedenis

De geschiedenis van de veren in ons land gaat ver terug. Het recht om met uitsluiting van anderen personen en goederen over te zetten en veergeld te heffen, behoorde sinds de Middeleeuwen in de meeste gevallen namelijk tot de heerlijke rechten; dat wil

3 De oppositie tegen de overheveling werd in persoon geleid door burgemeester L(ein) Schuman, die het ambt bekleedde van 1936 tot 1944 en van 1945 tot 1969. Alle inspanningen mochten uiteindelijk niet baten. In 1970 ging het westelijk gedeelte van Willige Langerak naar Schoonhoven en bleef het oostelijk gedeelte bij Lopik.

4 Bijvoorbeeld: de vervanging van de veerdienst Gorinchem-Sleeuwijk door de Merwedebrug in 1971.

5 Bijvoorbeeld: de vervanging van de brug over de Noord door de Noordtunnel bij Alblasserdam in 1992.

zeggen: de rechten van een Ambachtsheer of Heer, die zelf nimmer dienst deed als veerman, maar de rechten verpachtte. Het bezit van veerrechten was overigens niet alleen vanwege het geldelijk gewin, maar ook door de strategische ligging van de veren van belang.
Aangezien het vanwege de politiek-maatschappelijke veranderingen tijd was geworden om deze situatie niet te laten voortduren, werd in het begin van de Franse tijd - om precies te zijn : in het jaar 1795 - van overheidswege bepaald dat er orde moest worden gesteld op zowel het eigendom als de wijze van exploitatie van de veren. De hiertoe strekkende maatregelen sorteerden maar weinig effect, ook al omdat de financiële middelen van de Bataafse Republiek niet toereikend waren om de veerrechten af te kopen. Zo bleef alles – op enkele uitzonderingen na – bij het oude, wat er uiteindelijk toe leidde dat de klok in 1811 bij Keizerlijk decreet werd teruggezet.
Het geheel overziende, kon Koning Willem I na zijn troonsbestijging in 1814 weinig anders doen de veerrechten teruggeven aan de oorspronkelijke eigenaren. Het zou nog duren tot 1847 voor en aleer in de provincie Zuid-Holland het "Reglement overzetveren" van kracht werd, waarin de eerder bedoelde maatregelen waren opgenomen. De landelijke regeling in de vorm van de Nederlandse Verenwet liet zelfs tot 1921 op zich wachten.

Veren in de regio

In Midden-Nederland vormt de rivier De Lek van oudsher een geduchte barriere voor Noord-Zuid transities. In onze contreien kwam het binnen het blikveld van de inwoners van Ameide en Tienhoven in de loop der eeuwen tot de exploitatie van zes veren voor de oversteek van deze rivier. Gaande van het oosten naar het westen - "stroomafwaarts" dus – ging het achtereenvolgens om:

- het Kersbergse voetveer;
- het Jaarsveldse voetveer;
- het Ameidese voetveer;
- het pontveer Tienhoven-Jaarsveld (het "Tienhovense veer");
- het Koekoekse voetveer, en
- het pontveer Schoonhoven-Gelkenes (het "Schoonhovense veer").

Van deze zes veren is anno 2020 uitsluitend het laatstgenoemde veer nog in bedrijf.
Anders dan men op grond van de ligging binnen de grenzen van het gezagsgebied van de Ambachtsheerlijkheid Ameide zou denken, waren naast het Tienhovense pontveer ook de Kersbergse, Jaarsveldse, Ameidese en Koekoekse voetveren[6] eigendom van de Heren en Vrouwen van Tienhoven. Naar alle waarschijnlijkheid zijn de desbetreffende eigendomsverhoudingen geregeld tussen 1725, toen de Staten van Holland en West-Friesland het Land van Vianen en Ameide in eigendom verwierven[7], en 1729, toen de Staten op hun beurt de eerder verworven bezittingen aan verschillende particuliere geïnteresseerden verkochten.
In het tweede geval werd de overdrachtsakte gepasseerd op 3 mei 1729. Artikel 12 van de akte heeft betrekking op de veerrechten en luidt als volgt:
"Soo veel aangaat het regt van de Veeren, gelijk mede de Recognitien tot nog toe daar van genooten, hoewel die op de voorschreve Lysten nietzijn gebragt, worde egter ten overvloede verklaart, dat deselve onder het gevolg van Ambagtsheerlijkheeden niet worden begrepen, maar blijven aan de Domainen van haar Edele Groot Mog.
Des dat aan de Ambagtsheeren, geneegen synde, die regten te verkrygen, sal vry staan sig deswegens te adresseren aan haar Edele Groot Mog., sullende na voorgaande examinatie van de saake, en het arresteren of confirmeren van eene Ordonnantie, mitsgaders Reglement op het Veerschat, daar op na bevindinge van saaken, worden gedisponeert".
In eigentijdse bewoordingen houdt deze passage in dat de veerrechten niet waren inbegrepen in de overdrachtsakte, zoals die op de eerder vermelde datum werd gepasseerd.

De namen van de respectieve eigenaren van de veerrechten kunnen worden afgeleid uit de tekst van mijn artikel over de "Heren en Vrouwen van Tienhoven", gepubliceerd in de editie 2011 - 4 van het Nieuws-

▲ *Het oude veerhuis te Jaarsveld (Lopik).*
(Foto's André Tukker).

6 Deze voetveren stonden te boek als "bij-veren van het Tienhovense veer".

7 Zie ook: "Overdracht van de Heerlijkheden Vianen en Ameide" , twee artikelen van respectievelijk Mattheus Brouërius van Nidek en Isaac le Long en J. D. H. van Uden, gepubliceerd in de editie 2006-I van het Nieuwsblad van de HV Ameide en Tienhoven.

Genealogie De Groot – Van den Heuvel

De stamreeks begint met Johannes de Groot en zijn echtgenote Aaltje Hooikaas, van wie geen verdere gegevens bekend zijn.

Tweede generatie: Pieter de Groot, geboren in december 1758 te Willige-Langerak en overleden op 5 juli 1840 te Jaarsveld. Hij was gehuwd met Geertrui Middelkoop, die vóór 1811 overleden is.
Derde generatie: Johannes de Groot, geboren op 18 november 1798 te Jaarsveld en aldaar overleden op 29 december 1872. Hij trad op 2 oktober 1823 te Jaarsveld in het huwelijk met Fijgje (ook wel Sophia) Uittenboogaard, geboren in 1805 te Ameide en overleden op 27 oktober 1848 te Jaarsveld.
Vierde generatie: Pieter Johannes de Groot, geboren op 2 december 1823 te Jaarsveld en aldaar overleden op 29 februari 1891. Hij trad op 6 juni 1850 in zijn geboorteplaats in het huwelijk met de op 5 december 1824 te Jaarsveld geboren Cornelia de Bruin, die – na het overlijden van haar echtgenoot – op 20 mei 1892 naar Ameide verhuisde en daar op 8 december 1921 op de leeftijd van 97 jaar overleed.
Het echtpaar had negen kinderen, die allen in Jaarsveld werden geboren:

- Sophia, geboren op 24 september 1850 en te Jaarsveld overleden op 9 november 1852;
- Sophia, geboren op 20 februari 1853;
- Teunis, geboren op 12 april 1854;
- Johanna Margaretha, geboren op 17 oktober 1855;
- Johanna, geboren op 29 april 1858;
- Johannes, geboren op 26 februari 1860;
- Pieter Cornelis, geboren op 23 december 1862;
- Cornelia Maria, geboren op 21 januari 1866 en te Ameide overleden op 1 februari 1906;
- Huibertje, geboren op 1 april 1869 en te Jaarsveld overleden op 14 december 1869.

De gezusters Johanna Margaretha en Cornelia Maria de Groot uit Jaarsveld waren gehuwd met de gebroeders Cornelis en Arie van den Heuvel uit Ameide.
Het huwelijk van de op 27 oktober 1856 te Ameide geboren Cornelis van den Heuvel en Johanna Margaretha de Groot bleef kinderloos.

▲ *Johanna Margaretha van den Heuvel-de Groot.*

Uit het huwelijk van Arie van den Heuvel, geboren op 8 juli 1864 te Ameide en aldaar overleden op 10 april 1950, en Johanna Margaretha de Groot werden zes kinderen geboren, van wie mijn vader Pleun, geboren op 15 april 1899 te Ameide en aldaar overleden op 26 juli 1961, en mijn oom Cornelis (Cees), geboren op 17 februari 1904 te Ameide en aldaar overleden op 13 januari 1974, de jongsten waren.

blad. Het gaat om:

- 1725 – 1729 - de Staten van Holland en West-Friesland;
- 1729 – 1734 - Arnout van den Bergh en Margaretha van Eijk;
- 1735 – 1765 - Johanna Leers en mr. Francois van der Hoeven;
- 1765 – 1799 - Dirk Jan van der Hoeven
- 1799 – 1810 - Ignatia Maria Bichon en mr. Daniël Gerard van der Burch
- 1811 – 1864 - Albertina Helena Elisabeth Ram, echtgenote van mr. Laurent Théodore Nepveu[8], en
- 1865 - 1892 - Willem Nierstrasz

De verdere geschiedenis van het **Kersbergseveer,** waarin de lotgevallen van vroegere inwoners van Lexmond centraal staan, is met de van hem bekende nauwgezetheid en veel gevoel voor details door Walter van Zijderveld beschreven in de edities 2018-III en 2019-I van de "Lek en Huibert Kroniek".
Het volgende veer, dat onze aandacht verdient, is het **Jaarsveldse voetveer.** De herinnering aan dit veer wordt nog altijd levendig gehouden door "Het Oude Veerhuys"- een jammer genoeg nogal vervallen bouwsel aan de buitenzijde van de Lekdijk bij Jaarsveld, op schootsafstand van het monumentale "Polderhuis".
Voor het Jaarsveldse voetveer heb ik een meer dan de gebruikelijke belangstelling, omdat het veer in de negentiende eeuw werd "gerund" – een woord dat in die dagen nog niet werd gebruikt – door Pieter Johannes de Groot en zijn vrouw Cornelia de Bruin, van welk echtpaar ik een verre nazaat ben, zoals blijkt uit de beknopte genealogie, die hieronder is opgenomen.

Cornelia de Groot-de Bruin moet een onverschrokken vrouw geweest zijn, want ze stond haar man in zijn veeleisende werkzaamheden terzijde. Zo bracht ze regelmatig eigenhandig passanten met een roeiboot van de ene naar de andere oever van de rivier. Johanna Margaretha de Groot, de derde van haar zes dochters, was evenmin voor een kleintje vervaard: volgens de overlevering sloeg zij in de jaren dertig van de vorige eeuw in een schuur achter haar huis aan de Prinsengracht in Ameide een daar binnengedrongen bunzing[9] dood met een riek. Ze stond in de familiekring bekend als "Tante Hans". Ik ben naar deze oudtante vernoemd in die zin dat haar roepnaam mijn doopnaam werd. Mijn eerdergenoemde Oom Cees, die ten huize van deze tante opgroeide, werd in Ameide door iedereen "Cees van Hanse" genoemd.

Van alle veren sprak het **Tienhovense veer** ongetwijfeld het meest tot de verbeelding, ook al omdat het kon bogen op de status van "hoofdveer". Het veer had een naar verhouding grote capaciteit, zodat er veel

8 Mr. Nepveu ging door het leven als "Heer van Tienhoven", hoewel zijn echtgenote de enige was die aanspraak op de titel kon maken.

9 In de Alblasserwaard noemt men dit dier "bunsem".

Tarievenbord Tienhovensche Veer te Tienhoven

(Foto André Tukker)

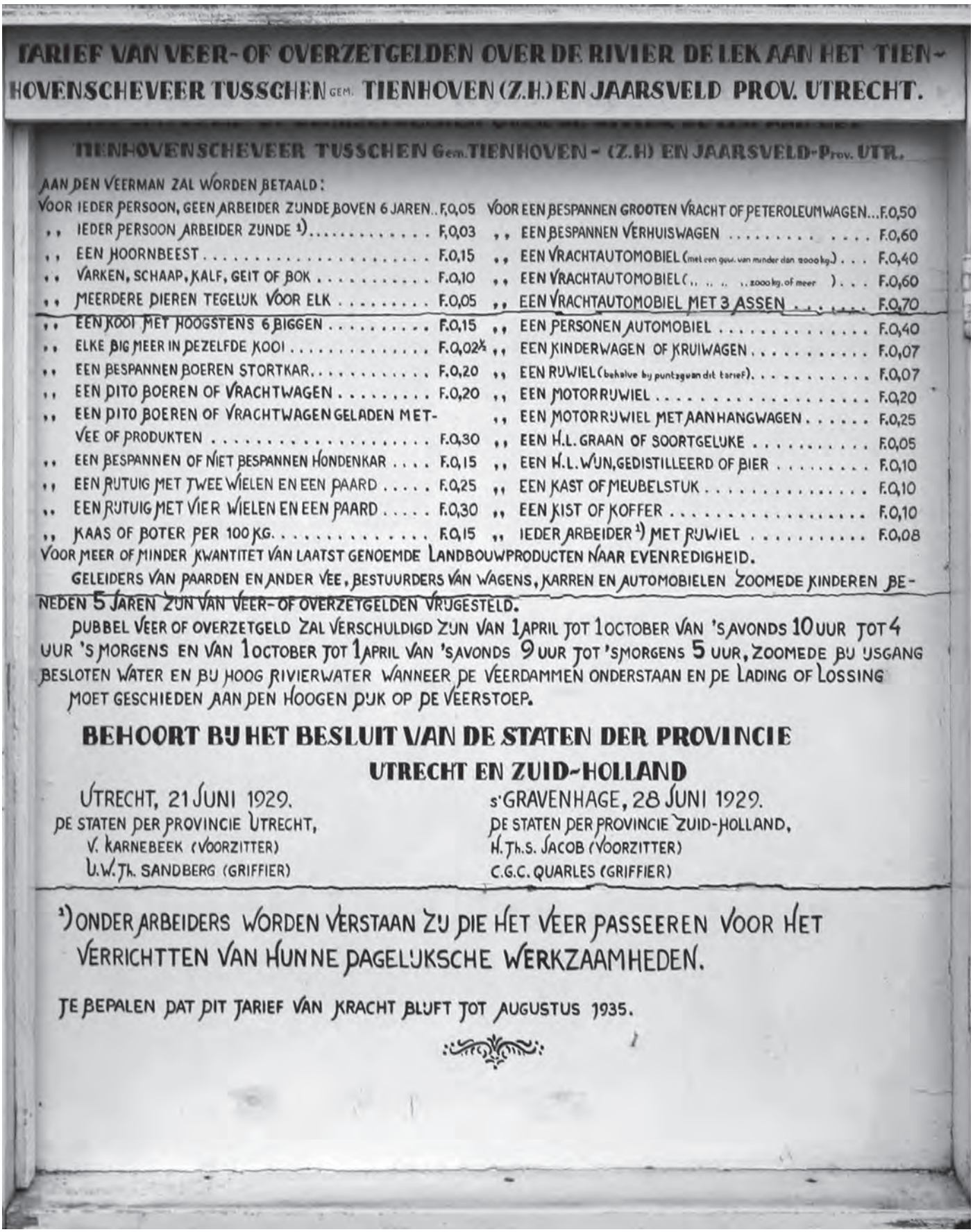

TARIEF VAN VEER- OF OVERZETGELDEN OVER DE RIVIER DE LEK AAN HET TIENHOVENSCHEVEER TUSSCHEN GEM. TIENHOVEN (Z.H.) EN JAARSVELD PROV. UTRECHT.

TIENHOVENSCHEVEER TUSSCHEN Gem. TIENHOVEN - (Z.H) EN JAARSVELD - Prov. UTR.

AAN DEN VEERMAN ZAL WORDEN BETAALD:

VOOR IEDER PERSOON, GEEN ARBEIDER ZIJNDE BOVEN 6 JAREN	F.0,05	VOOR EEN BESPANNEN GROOTEN VRACHT OF PETEROLEUMWAGEN	F.0,50
,, IEDER PERSOON ARBEIDER ZIJNDE [1]	F.0,03	,, EEN BESPANNEN VERHUISWAGEN	F.0,60
,, EEN HOORNBEEST	F.0,15	,, EEN VRACHTAUTOMOBIEL (met een gew. van minder dan 2000 kg.)	F.0,40
,, VARKEN, SCHAAP, KALF, GEIT OF BOK	F.0,10	,, EEN VRACHTAUTOMOBIEL (,, ,, ,, ,, 2000 kg. of meer)	F.0,60
,, MEERDERE DIEREN TEGELIJK VOOR ELK	F.0,05	,, EEN VRACHTAUTOMOBIEL MET 3 ASSEN	F.0,70
,, EEN KOOI MET HOOGSTENS 6 BIGGEN	F.0,15	,, EEN PERSONEN AUTOMOBIEL	F.0,40
,, ELKE BIG MEER IN DEZELFDE KOOI	F.0,02½	,, EEN KINDERWAGEN OF KRUIWAGEN	F.0,07
,, EEN BESPANNEN BOEREN STORTKAR	F.0,20	,, EEN RIJWIEL (behalve bij puntgaven dit tarief)	F.0,07
,, EEN DITO BOEREN OF VRACHTWAGEN	F.0,20	,, EEN MOTORRIJWIEL	F.0,20
,, EEN DITO BOEREN OF VRACHTWAGEN GELADEN MET VEE OF PRODUKTEN	F.0,30	,, EEN MOTORRIJWIEL MET AANHANGWAGEN	F.0,25
,, EEN BESPANNEN OF NIET BESPANNEN HONDENKAR	F.0,15	,, EEN H.L. GRAAN OF SOORTGELIJKE	F.0,05
,, EEN RIJTUIG MET TWEE WIELEN EN EEN PAARD	F.0,25	,, EEN H.L. WIJN, GEDISTILLEERD OF BIER	F.0,10
,, EEN RIJTUIG MET VIER WIELEN EN EEN PAARD	F.0,30	,, EEN KAST OF MEUBELSTUK	F.0,10
,, KAAS OF BOTER PER 100 KG.	F.0,15	,, EEN KIST OF KOFFER	F.0,10
		,, IEDER ARBEIDER [1] MET RIJWIEL	F.0,08

VOOR MEER OF MINDER KWANTITEIT VAN LAATST GENOEMDE LANDBOUWPRODUCTEN NAAR EVENREDIGHEID.

GELEIDERS VAN PAARDEN EN ANDER VEE, BESTUURDERS VAN WAGENS, KARREN EN AUTOMOBIELEN ZOOMEDE KINDEREN BENEDEN 5 JAREN ZIJN VAN VEER- OF OVERZETGELDEN VRIJGESTELD.

DUBBEL VEER OF OVERZETGELD ZAL VERSCHULDIGD ZIJN VAN 1 APRIL TOT 1 OCTOBER VAN 'S AVONDS 10 UUR TOT 4 UUR 'S MORGENS EN VAN 1 OCTOBER TOT 1 APRIL VAN 'S AVONDS 9 UUR TOT 'S MORGENS 5 UUR, ZOOMEDE BIJ IJSGANG BESLOTEN WATER EN BIJ HOOG RIVIERWATER WANNEER DE VEERDAMMEN ONDERSTAAN EN DE LADING OF LOSSING MOET GESCHIEDEN AAN DEN HOOGEN DIJK OP DE VEERSTOEP.

BEHOORT BIJ HET BESLUIT VAN DE STATEN DER PROVINCIE UTRECHT EN ZUID-HOLLAND

UTRECHT, 21 JUNI 1929.
DE STATEN DER PROVINCIE UTRECHT,
V. KARNEBEEK (VOORZITTER)
U.W.TH. SANDBERG (GRIFFIER)

s'GRAVENHAGE, 28 JUNI 1929.
DE STATEN DER PROVINCIE ZUID-HOLLAND,
H.TH.S. JACOB (VOORZITTER)
C.G.C. QUARLES (GRIFFIER)

[1] ONDER ARBEIDERS WORDEN VERSTAAN ZIJ DIE HET VEER PASSEEREN VOOR HET VERRICHTTEN VAN HUNNE DAGELIJKSCHE WERKZAAMHEDEN.

TE BEPALEN DAT DIT TARIEF VAN KRACHT BLIJFT TOT AUGUSTUS 1935.

meer personen en goederen mee konden worden overgezet dan elders in de omgeving het geval was. Het vroegste document met betrekking tot het Tienhovense veer dateert uit 1655 en werd aan het begin van deze eeuw opgespoord in het Utrechts archief ("Archief huis Jaarsveld, toegangsnummer 205, inventarisnummer 626") door de heer J. P. Veerman, een inmiddels al weer geruime tijd geleden overleden lid van onze vereniging uit Oss. Het document behelst de opdracht voor het *"maecken ende leveren van een bequame nieuwe pont tot gebruijck op het Tienhovense veer door Jan Cornelis de Gilde, schiptimmerman tot Schoonhoven*".
Ik keer nu terug naar 1727 – het jaar, waarin (naar mag worden aangenomen) Arnout van den Bergh en zijn echtgenote Margaretha van Eyck de veerrechten in eigendom verwierven als eersten van een reeks Heren en Vrouwen van Tienhoven. In de aanhef van dit artikel is er al op gewezen dat de Ambachtsheren en Ambachtsvrouwen niet gewoon waren om te water personen en goederen te vervoeren. In de praktijk hield dat in dat veerrechten en andere rechten, zoals visrechten en het recht van windvang, werden verpacht of verkocht. Het jachtrecht vormde in dit opzicht een om voor de hand liggende redenen een uitzondering.
De namen van pachters en kopers van veer- en andere rechten zijn in verreweg de meeste gevallen niet voor het nageslacht bewaard gebleven. Zoveel is zeker dat de Erven De Jongh (= de weduwe + de kinderen van de Tienhovense herenboer Daan de Jongh) zo'n honderd jaar geleden gezamenlijk eigenaar waren van de veerrechten en dat het veer werd gepacht door de familie Van den Berg, waartoe de eerder vermelde "Janus de veerman" behoorde.
In de jaren vijftig van de vorige eeuw werd geleidelijk aan duidelijk dat het op termijn ondoenlijk zou zijn om de baten van het veer tegen de kosten te laten opwegen; met andere woorden: het veer was niet langer rendabel. Het zou uiteindelijk nog tot 1966 duren voordat het veer uit de vaart werd genomen. Andries van den Berg, zoon van Janus van den Berg, was de laatste veerman. Hij sloot zijn werkzame leven af in dienst van de Veerdienst Schoonhoven-Gelkenes.
De beëindiging van de Veerdienst Tienhoven-Jaarsveld leidde in zowel de Alblasserwaard als de Lopikerwaard tot menigvuldige protesten, met name omdat men voortaan "om moest rijden via het Schoonhovense veer of de Lekbrug bij Vianen" om van de ene naar de andere Waard te gaan. Ik kan me overigens niet herinneren dat er toen boeren uit de regio met tractoren naar het Malieveld zijn opgerukt om de protesten kracht bij te zetten. Hoe het ook zij, het Tienhovense veer had zijn tijd gehad.
Dit artikel zou incompleet zijn als er geen aandacht zou worden besteed aan het voetveer **"De Overkant"**, waarmee sinds 1995 de verbinding wordt onderhouden tussen (een aanlegsteiger aan de Lekdijk bij) Ameide en (het recreatieterrein "Salmsteke" op een uiterwaard bij) Lopik. Het veer is in bedrijf gedurende de zomermaanden en - uiteraard - op de tweede donderdag van oktober – de dag van de "vanouds bekende Ameidese Paardenmarkt". De exploitatie van het veer is in handen van een stichting.

In het volgende artikel gaat Bram Provoost in op het tot-stand-komen en de opening van dit voetveer.

▲ *In de loop der jaren werd de scheepsvaart steeds drukker waardoor het oversteken moeilijker en gevaarlijker werd. Alleen langs de kabel, soms geholpen door passagiers die met trekkettinkjes de snelheid wat opvoerden, ging dit toch te langzaam. In 1960 werd dan ook een motorboot ingezet die de pont overbracht; de kabel kwam daarmee te vervallen. De steeds hogere onderhoudskosten hebben er uiteindelijk toe geleid dat het Tienhovense veer opgeheven moest worden. Op 31 december 1965 maakte de pont "DE LAATSTE RIT".*

Voetveer "De Overkant"

bestaat 25 jaar (1995-2020)

Bram Provoost

In het voorafgaande artikel van Hans van den Heuvel heeft u kennis kunnen nemen van de geschiedenis van de veren aan de Lek. Daaruit blijkt dat in 1966 de eeuwenlange veerverbinding tussen Tienhoven en Lopik uit de vaart is genomen. Dat maakte het voor veel ingezetenen van Ameide en Tienhoven veel moeilijker om hun familie aan de overkant te bereiken. Door de veerverbinding waren er heel wat huwelijken over en weer tot stand gekomen. Nu moest men over de brug bij Vianen of met het veer in Schoonhoven om bij de (schoon)familie op bezoek te kunnen gaan.

Initiatieven voor een nieuwe veerverbinding.
Het duurt tot het begin van de negentiger jaren van de vorige eeuw totdat er initiatieven ontplooid worden om te zien of een nieuwe eenvoudige (voet)veerverbinding bij Ameide haalbaar zou zijn. In die jaren is er een groeiende belangstelling voor de veren. Vooral veren die van belang zijn voor het langzame, vaak recreatieve verkeer proberen de Provincies enigszins te steunen. De oprichting van de vereniging "Vrienden van de Voetveren" getuigt van het feit dat ook particulieren geïnteresseerd zijn in het (voort) bestaan van veren.

Zo organiseert de HVAT op 14 januari 1993 een lezing waar mevr. M. de Visser – Ameling zal komen spreken over "Voetveren". Een verslag van deze lezing staat in het Nieuwsblad HVAT 1993-1, blz. 13-14. Ik citeer: *"Mevr. M. de Visser - Ameling is oprichtster en stuwende drijfkracht van de Vereniging* ***"Vrienden van de Voetveren"****. Voor deze vereniging is een videofilm vervaardigd getiteld: ''Heen en weer heen" welke op deze avond ook werd vertoond. Bovengenoemde vereniging zet zich vooral in om bestaande veren in de vaart te houden en oude, opgeheven veren weer in de vaart te krijgen. Wellicht hierdoor stond de avond een klein beetje in het teken van het Tienhovense Veer en werden* ***mogelijkheden besproken om dit veer weer terug te krijgen****. Het bleek zelfs, dat twee van onze leden zich al bezig hielden met deze kwestie, te weten* ***dhr. G. de Vroome en dhr. J. Verwolf*** *.*
Het historische aspect van de Veren kwam deze avond een klein beetje in de verdrukking, maar mevr. De Visser heeft verwezen naar een artikel van haar hand, gepubliceerd in "Alblasserwaard en Vijfherenlanden, Het Jaarboek over Geschiedenis en Natuur 1986".

De HVAT wel positief, maar niet aktief

Na de lezing heeft het bestuur van de HVAT *"na nader beraad gemeend elk initiatief om het Tienhovense Veer weer in de vaart te krijgen vanzelf* ***hartelijk toe te juichen****, maar zal hierin* ***geen aktieve*** *rol gaan spelen, aangezien we een* ***OUDHEIDKUNDIGE*** *vereniging zijn en we ons uitsluitend met verleden zaken willen bezighouden en niet met toekomstplannen.*
Mocht er echter belangstelling gewekt zijn, dan kan men kontakt opnemen met dhr. G. de Vroome (tel. 1277) of dhr. J. Verwolf (tel. 1749). ***Wellicht kan een aktiegroep worden gevormd****. Deze aktiegroep zal dus niet een werkgroep zijn van onze Historische Vereniging. Slechts een aktiegroep waarin zoveel mogelijk belangen zijn vertegenwoordigd zal een kans van slagen hebben. Daarom hopen we ook op belangstelling uit alle kringen van de bevolking van Ameide en Tienhoven en zelfs van de "Overkant"!"*

Folder van de Stichting i.o. “De Overkant” uit 1994

HET VEER AMEIDE ← - - → LOPIK KOMT ERAAN !

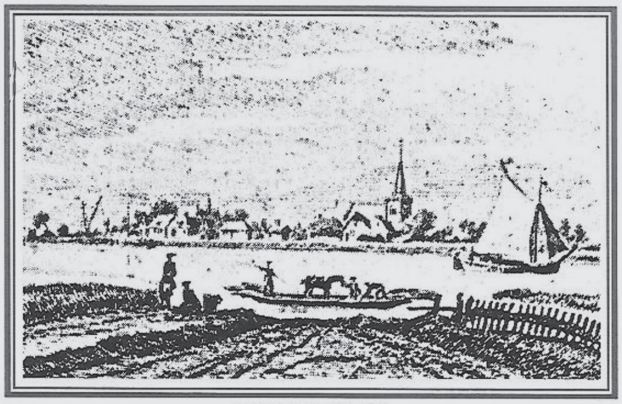

Ameide, langs de Lek in 1750

Stichting i.o.
”De Overkant”

Secretariaat:
Jack Laroo
Voorstraat 8 • 4233 EA Ameide

Aan de bewoners van Ameide en Tienhoven,

L.S.

Het veer Ameide - Lopik komt eraan

De initiatiefgroep hoopt en verwacht dat in de zomer van 1995 de veerboot zal gaan varen.
Sinds 10 mei (de proefvaart) en 11 juni (de Braderie) heeft de initiatiefgroep verder gewerkt aan het zo mogelijk in de vaart brengen van een veerpont.

Het veer voorziet in een behoefte

Het is gebleken dat een veer in de zomermaanden in een behoefte kan voorzien. Veel mensen zullen de overkant in hun fiets- en wandelroutes willen betrekken. Het veer vergroot de de recreatiemogelijkheden van de bewoners in de directe omgeving.
Daarnaast kunnen mensen uit een veel uitgestrekter gebied hun tochten maken via Salmsteke/Ameide. Familiebezoek over en weer op een zomeravond behoort tot de mogelijkheden.
Door het veer worden mogelijkheden vergroot en het aanzien van Ameide en Salmsteke verrijkt.

Varen in de zomer

Voor een periode van mei tot september zal het varen van de veerboot te bekostigen zijn. Er kan voldoende geld beschikbaar komen voor de aanschaf van een boot en het plaatsen van aanlegsteigers van vooral landelijke en provinciale instellingen.

Gedragen door de bevolking

Voorwaarde is dat de gemeenschap - de bewoners van de betrokken plaatsen - er ook aan willen bijdragen.
Daarnaast is het ook zo, dat de jaarlijkse exploitatie steun vergt. Naast de steun van Zederik en Lopik - de gemeentebesturen dus - is er een bijdrage van de burgers van Ameide en Tienhoven nodig.

Donateur worden

De initiatiefgroep/stichting in oprichting ”De Overkant” vraagt u donateur te willen worden voor een bedrag van ƒ 10,- per jaar. Nu vragen we om een toezegging. Wanneer het plan slaagt en de stichting is opgericht wordt de donatie opgehaald. Als u wilt bijdragen, wilt u dan het formulier aan de achterzijde invullen? Over een aantal dagen wordt het formulier opgehaald door een lid van de initiatiefgroep.

De initiatiefgroep bedankt u bij voorbaat voor uw steun aan het veer Ameide - Salmsteke.

De initiatiefgroep

De initiatiefgroep bestaat uit de volgende leden:

Gerrit Brokking
Menno Gremmer
Greet Groenendijk
Siem Hanemaaijer
Anton Kool
Cor Kromdijk
Jack Laroo (secretaris)
Ton de Leeuw
Henk Manschot
Rita Mulder
Ben Nijhuis
Klaas van Oort (Jzn)
Cees Ruis (penningmeester)
Jetty Strasse
Gerrit Streefkerk
Kees Versluis
Jory Verwolf (voorzitter)
Arie Westerhout
Jan de Wit

Steun ons werk, word donateur!

Stichting i.o.
”De Overkant”

Tienhoven, langs de Lek in 1750

*Ondergetekende meldt zich (tot wederopzegging) aan als donateur van Stichting i.o. **”De Overkant”** en wil ƒ 10,- per jaar bijdragen.*

Naam : .....

Adres : .....

Postcode : .....

Woonplaats : .....

Ameide/Tienhoven, (datum) .....

Handtekening :

druk: drukkerij brokking bv • lopik